طراحی و دیوارنگاری در تقابلی سازگار با تخریبگری

مهدیه امیرآبادی فراهانی[1*]

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۲/۱۳ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۴۰۳/۰۵/۰۳ تاریخ انتشار مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

آباد

شماره ۹۱، پاییز ۱۴۰۳

۵۵-۶۵

چکیده

زمانی که در جامعه وضعیت نابسامانی از جانب شهروندان به وجود می‌آید، آنچه که در وهله‌ی اول به اذهان عمومی خطور می‌کند برخورد قانونی با این افراد است. حال آنکه با وجود جامعه‌ی شهری و آسیب‌های کنونی زندگی در شهر می‌بایست عمیق‌تر به این موضوع توجه نماییم. از جمله این نابسامانی‌ها وجود روحیه‌ی پرخاشگری و تخریبگری در افراد است که خود را در مکان‌های عمومی و در تقابل با امکانات موجود در سطح شهر نمایش می‌دهد. این در حالی است که می‌بایست محیط شهری به روند زندگی روزمره شهروندان کمک کند و در روحیه‌ی آن‌ها اثرات مثبتی ایجاد نماید. در عین حال مشاهده می‌کنیم که جوانان و نوجوانان پرانرژی هستند که بار روانی و انرژی‌شان را با تخریب اموال عمومی و دیوارنگاری در سطح شهر تخلیه می‌کنند. لذا می‌بایست شرایطی را به وجود آورد که علاوه بر سرکوب نکردن مدام این افراد، به آن‌ها توجه نمود. این مهم محقق نمی‌شود مگر در صورت وجود یک مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب، طراحی شهری سرزنده و شاداب با ایجاد محیط‌های تفریحی و سرگرمی متناسب و استفاده از استعداد و توانایی جوانان جهت افزایش روحیه‌ی سرزندگی در جامعه‌ی شهری. لذا در پژوهش حاضر به بررسی جامعه‌شناسانه‌ی روحیات خشن در افراد پرداختیم و با کنکاش در استعدادهای بالقوه این افراد در نمود آثار وندالیسمی، سعی در تعامل با شهروندان و وندالیست‌ها باهم و با محیط شهری نمودیم. بی‌شک با جدی گرفتن طراحی شهری و منظر مناسب برای شهروندان و ایجاد جامعه‌ای سالم، آثار رفتارهای وندالیستی نمود کمتری خواهد داشت.

واژگان کلیدی: وندالیسم، آنومی، طراحی شهری، منظر شهری، مبلمان شهری، گرافیتی، هنر خیابانی.

۱- کارشناس ارشد، دانشکده هنر و معماری اسلامی، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)، مشهد، ایران.

* نویسنده مسئول: Mafarahani7@gmail.com

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

مقدمه

امروزه در جوامع شهری شاهد تصاویر و جلوه‌های بصری ناخوشایندی هستیم که به دلیل تخریب مبلمان شهری و خدشه‌دار کردن منظر شهری به وجود می‌آید. آنچه که در این بین اهمیت دارد این است که در این راستا تلاش مستمری برای رفع این نابسامانی‌ها صورت نمی‌پذیرد؛ همین امر نیز موجب تشدید این رفتارها از سوی اقشار و افراد دیگر می‌گردد. این عمل را وندالیسم می‌نامند که ناشی از عوامل روان‌شناختی و فرهنگی بسیاری می‌باشد؛ اما آنچه که حائز اهمیت است، بروز و ظهور این رفتار در جامعه شهری است؛ بنابراین از دید جامعه‌شناسانه و همچنین طراحی جامعه‌ای که این احساس را در رفتار وندالیسم برای ویرانگری کاهش دهد، می‌بایست به حل این معضل پرداخت. لذا در تحقیق حاضر سعی در تعاریف و کنکاش وندالیسم و سپس تعامل و تعادل این رفتار با جامعه داریم.

۱- وندالیسم

۱-۱- تاریخچه و وجه‌تسمیه وندالیسم

وندالیسم مشتق واژه‌ی وندال، برگرفته از یکی از اقوام ژرمن- اسلاو می‌باشد. آن‌ها قومی وحشی و ویرانگر بودند که با تجاوز به مرزهای دیگری به تخریب و غارت آن‌ها می‌پرداختند. روحیه ویرانگری در حال حاضر به رفتارهای بزهکاری منجر به تخریب را شامل می‌شود و به همین دلیل این‌گونه رفتارها به وندالیسم منتسب می‌شود. (محسنی تبریزی،۱۳۸۳، ص ۲)

۱-۲- تعاریف و مفاهیم

در مباحث آسیب‌شناسی کلیه رفتارهای بزهکارانه به منظور تخریب آگاهانه‌ی اموال، اشیاء و متعلقات عمومی و نیز تخریب و نابودی آثار هنری و دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدنی صورت می‌گیرد، به‌گونه‌ای به وندالیسم منتسب می‌شود. (محسنی تبریزی،۱۳۸۳، ص ۲۱)

طبق نظریات اندیشمندان (کلارک، میرو کلینارد، ژانورن، محسنی تبریزی، موزر، گلدشتاین) وندالیسم یک رفتار به منظور تخریب می‌باشد که کاملاً آگاهانه و ارادی ناشی از انگیزه‌های مختلف است. این رفتار در جوامع شهری بروز و ظهور بیشتری دارد؛ زیرا در محیط شهری امکان تخلیه انرژی افراد کم است؛ بنابراین با این رفتارهای مخرب خاموش خود را تخلیه می‌کنند.

۱-۲-۱- تعریف بر مبنای انگیزه کنشگران به عقیده موزر (۱۹۹۲):

- **ابزاری**: تخریب شیء برای رسیدن به هدف دیگر
- **بیانگری**: ترسیم جنبه‌های وجود شخصیت خود، دیوارنویسی
- **خصومتی**: به دلیل حس انتقام و خصومت. (دغاقله و کلهر، ۱۳۸۹)

۱-۲-۲- وندالیسم به مفهوم:

۱. **آسیب اجتماعی**: قابل توضیح در انحراف و اختلال در فرم اجتماعی و ساعت مربوط به انحرافات، نابهنجاری‌ها، اختلالات رفتاری، بزهکاری و مسائل و مشکلات اجتماعی ناشی از: ناسازگاری در گروه و جامعه به لحاظ شرایط و ارزش‌ها و روابط. (محسنی تبریزی،۱۳۸۳، ص ۲۵)

۲. **انحراف و کجروی اجتماعی**: تداوم رفتار نابهنجار در جامعه: انحراف، وابسته به فرهنگ و شرایط. (همان، ۳۴-۲۶)

معضل یا مسئله اجتماعی: توسط مردم، مسئولان و مددکاران و پلیس و دستگاه قضایی به عنوان معضل تعریف می‌شود. ناشی از عدم تعادل در ساختمان جامعه است. (همان، ص ۳۶-۳۵)

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

۳-۲-۱- نظریه‌های وندالیسم

جدول ۱- نظریه‌های وندالیسم (مأخذ: نگارنده)

عنوان نظریه	تعریف نظریه	راهکار	علت/ معلول	نظریه مرتبط
آنومی (رفیع پور، ۱۳۷۸، ص ۴۳-۱۸)	احساس بی‌هنجاری: در یک جامعه هنجار، آرزوها شکل می‌گیرد. با ازهم‌پاشیدگی هنجارها، آرزوها از بین می‌رود و درنتیجه یک وضعیت آرزوهای بی‌حدوحصر به وجود می‌آیند که نمی‌توانند اشباع شوند. درنتیجه نارضایتی اجتماعی دائمی پدید می‌آید که در اقدامات منفی اجتماعی ظاهر می‌شود: آنومی	کنترل درونی: تقویت پایبندی‌های مذهبی به‌عنوان مؤثرترین کنترل کنترل بیرونی: جامعه سالم و افراد بیمار: وندالیسم؛ مجازات فرد خاطی، تشویق فرد خوب	معطوف به علت	نظریه مبادله اجتماعی و کژ رفتاری جورج هومنس: مبتنی بر حسابگر بودن افراد و برآورد نسبت منافع یک عمل و هزینه (خسارت) آن و برگزیدن منفعت بیشتر.(محسنی تبریزی، ۱۳۸۳، ص ۱۱۷)
خرده‌فرهنگ بزهکار (دغاقله و کلهر، ۱۳۸۹)	ساکنان شهرها شامل افرادی با خرده‌فرهنگ‌ها، شبکه روابط اجتماعی، عادات و هنجارهای متفاوت هستند که بعضی از آن‌ها تمایل بیشتری به خشونت و وندالیسم دارند. این کژ رفتاری‌ها با مناسبات فرهنگی فرهنگ فرعی طبقه پایین جامعه ارتباط دارد به دو دلیل: ۱- تمایل به تعلق در گروه همسالان. ۲- دستیابی به مقام و شهرت از طریق پیروی از هنجارهای گروه	آموزش نظارت اجتماعی	معطوف به علت و معلول	نظریه پیوند افتراقی ادوین ساترلند: آموختن رفتار انحرافی از طریق هم‌نشینی و پیوستگی با دیگران (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳، ص ۱۰۰) نظریه گلوله برفی: تعامل جمعی، قانون جاذبه و جذابیت (سیدی، ۱۳۹۰، تبریزی، ۱۳۸۳) نظریه پنجره‌های شکسته: جرم پیامد اجتناب‌ناپذیر اختلال(بنکسی به نقل از فرامزی، ۱۳۸۹، ۱۳۶)
کنترل اجتماعی هیرشی(محسنی تبریزی،۱۳۸۳، ص ۸۹)	کنترل اجتماعی ابزاری مهم در تثبیت هنجارهای اجتماعی است که منجر به یکپارچگی بیشتر جامعه و درنتیجه اقتدار که خود عامل مؤثر در پیشگیری از انحرافات است می‌شود. در صورتی محقق می‌شود که تعلق و وابستگی افراد به جامعه تقویت شود.	تقویت اجزاء تعلق و وابستگی به جامعه: ارتباط با سایر افراد، مشارکت در نقش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی ارزشمند برای آیندگان، اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی	معطوف به علت	
برچسب یا انگ زنی بیکر و لمرت (محسنی تبریزی،۱۳۸۳، ص ۱۰۵)	اعتقاد به نسبی بودن جرم و انحراف؛ مثلاً جنجال در پایین‌شهر با عنوان اغتشاش و آشوب و در بالای شهر با عنوان سرخوشی و سرمستی تعریف می‌شود.	عدالت در برخورد با افراد خاطی	معطوف به معلول	

۳-۱- حوزه‌های وندالیسم

- **سازمانی**: تخریب امکانات و وسایل سازمانی خاص (مثال: دزدیدن درپوش مخابرات شهری و فروش به شرکت. شرکت مجدداً آن را به شرکت مخابرات می‌فروشد.)(انصاری،۱۳۹۶)
- **خصوصی**: تخریب اموال فردی دیگران (مثال: با گروه دیگری مشکل دارد، ولی وسایل یک فرد از گروه را تخریب می‌کند). (همان)
- **عمومی**: تخریب اموال عمومی و امکانات وابسته به جامعه و حکومت (محسنی تبریزی،۱۳۸۳، ص ۹۵)

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

۴-۱- آثار وندالیسم

حوزه تأثیرگذاری وندالیسم	نظریات مرتبط	آثار (فاطمی، ۱۳۸۷)
اجتماعی	پدیده گلوله برفی، برچسب یا انگ زنی، خرده‌فرهنگ	کاهش امنیت، افزایش ترس و استرس در فضاهای باز، بی‌مسئولیتی نسبت به جامعه
کالبدی	نظریه پنجره‌های شکسته	نابودی زیبایی بصری، دریافت ادراک کدری از محیط، کاهش روحیه سرزندگی و افزایش روحیه افسردگی
اقتصادی	نظریه مبادله اجتماعی و کژ رفتاری جورج هومنس، کنترل اجتماعی هیرشی	هزینه تعمیر و بازسازی، هزینه خرید مجدد
زیست‌محیطی	نظریه آنومی	تخریب محیط‌زیست از طریق کندن و خراشیدن درختان و گیاهان، کاهش توسعه پایدار و کیفیت زندگی

۵-۱- نمودهای وندالیسم

کندن و برداشتن تلفن عمومی، دزدیدن سطل‌های زباله، استفاده از مواد منفجره و آتش‌زا، نصب تابلو به درختان، شل کردن پیچ و مهره‌های اتوبوس و نیمکت پارک‌ها، شکستن و آسیب رساندن به درختان، دیوارنویسی و نوشتن روی وسایل، شکستن شیشه. تخریب تجهیزات روشنایی در کوچه و خیابان، نوشتن الفاظ زشت، قرار دادن موانع روی ریل‌ها و پرتاب سنگ به قطارها، آسیب رساندن به تجهیزات ورزشگاه‌ها، حریق عمدی در جنگل‌ها. (خدابخشی، ۱۳۹۲)

شکل ۱- تخریب صندلی‌های ورزشگاه و آتش زدن وسایل حمل‌ونقل عمومی (مأخذ: Google.com)

رایج‌ترین و غالب‌ترین نمودهای وندالیسم متوجه دیوارنویسی می‌باشد که در اماکن مذهبی و تاریخی به شکل: یادگار نویسی، شعارنویسی و حاجت‌خواهی می‌باشد. (مجیدی خامنه به نقل از مزدک، ۱۳۹۰، ص ۱۱۹)

شکل ۲- دیوارنویسی در اماکن تاریخی: پل‌های اصفهان (مأخذ: نگارنده)

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

۲- رهیافت‌ها

۲-۱- راهکارهای مقابله با وندالیسم

جدول ۲- راهکارهای مقابله با وندالیسم

مبارزه با علت	مبارزه با معلول
۱) بهبود و اصلاح محیط‌زیست (پدیده پنجره‌های شکسته)	۶) استفاده از مواد و مصالح محکم در طراحی مبلمان شهری
۲) آموزش و تبلیغ	۷) استفاده از تجهیزات ساده و قابل‌فهم برای تمام اقشار جامعه (انصاری،۱۳۹۶)
۳) شناخت علل و انگیزه‌های وندالیسم در آن‌ها (گفتگو با شهروندان به وسیله تابلوها و بنرها و توجه به آن‌ها)	۸) عامل ترس از پلیس (لزوم وجود ارتباط ذاتی تخلف مجازات)
۴) استفاده از استعدادهای آن‌ها در جهت زیباسازی محیط به جای آلودگی بصری (دیوارنویسی)	۹) کنترل و نظارت اجتماعی
۵) ایجاد سرگردمی و فعالیت‌های آموزشی از طریق طراحی مناسب (دستگاه‌های تخلیه انرژی)	۱۰) بهبود عملکرد فضای سبز و پارک‌ها در محیط‌های جرم خیز

۲-۲- اقدامات مؤثر در زمینه طراحی

در خصوص طراحی شهری می‌بایست این محیط شلوغ شهر را با استفاده از برخی راهکارها به تعادل رساند؛ چون افراد در محیط‌های دارای اغتشاش بصری و آلودگی‌های محیطی و محیط‌های خشن و شلوغ بیشتر احساس و ضعف اعصاب می‌کند؛ بنابراین اگر محیط شهری امکان تعامل با شهروندان را به‌طور مناسب فراهم کند، احتمال کاهش رفتارهای وندالیستی بیشتر است؛ بنابراین راهکارهای زیر در جهت طراحی محیط شهری پیشنهاد می‌گردد:

۱) **اختلاط کاربری مناسب برای حضور افراد در سطح شهر و افزایش نظارت اجتماعی:** یعنی اگر در این مورد محلات با هویت ایجاد شوند که خود دارای واحدهای مسکونی، تجاری، آموزشی و رفاهی باشند، به نحوی از فضاها دائماً استفاده شود و محیط عاری از سکنه نباشد و افراد پیاده در آن رفت‌وآمد کنند و افراد دیده شوند و خود را در معرض دید بدانند، امکان رفتار وندالیستی کاهش می‌یابد. همچنین محلات خود می‌توانند شرایط ایجاد کنند که حس تعلق افراد را بالا ببرند؛ مثلاً اگر شهرداری تعدادی درخت در محلات بیاورند و از اهالی برای کاشت آن طلب مشارکت کنند یا در انتخاب اسم کاربری‌های عمومی تعلقات محله‌ای را بالا ببرند، خود عاملی می‌شود برای ایجاد این حس که تمام آن محدوده از محله را متعلق به خود بدانند و در حفظ و نگهداری آن بکوشند و نیز نظارت اجتماعی در این صورت یکپارچه‌تر عمل خواهد کرد.

۲) **طراحی و کیفیت مناسب تجهیزات شهری:** در زمینه‌ی طراحی تجهیزات و مبلمان شهری ذکر چند نکته حائز اهمیت است:

اول اینکه طراحی وسایل عمومی می‌بایست از الگوی ساده و قابل‌فهم برای تمامی اقشار بهره‌مند باشد، لذا از نهایت سادگی و حداکثر کارایی در طراحیِ وسایل عمومی نظیر باجه‌های تلفن استفاده می‌نماییم. ثانیاً جنس مبلمان شهری باید محکم و مقاوم باشد؛ به‌طوری که برای استفاده چند صدنفری در روز و امکان دوام و مقاومت حداقل تا صدسال را داشته باشد. لذا هزینه‌ی اولیهٔ را افزایش می‌دهیم تا کارکرد بهینه را بدست آوریم. ثالثاً اینکه در مورد تجهیزات و تأسیسات می‌بایست طراحی حتی‌الامکان به‌صورت پکیج باشد؛ یعنی در صورت برداشتن قطعه‌ای از آن، مجموعه کاملاً قفل شود و امکان استفاده از اجزاء به صورت منفرد نباشد؛ بلکه به‌صورت یکپارچه عمل کند. لذا اگر وسایل و تجهیزات شهری از کیفیت لازم برخوردار باشند، امکان خرابی آن‌ها کمتر می‌شود و درنتیجه دیدن یک محیط عاری از تخریبگری احتمال وقوع رفتار وندالیستی را کاهش می‌دهد.

۳) **طراحی فضای سبز - زیباسازی محیط شهری:** عملکرد اجتماعی و فضای سبز در محیط شهری بسیار حائز اهمیت است. غوغا و آشوب زندگی مدرن شهری نیاز به گذراندن اوقات فراغت و کسب آرامش روانی در فضای آزاد و سبز شهری را به یکی از ارکان اصلی توسعه تبدیل کرده است. جامعه فعال و پرتحرک و با فشارهای روانی روزمره‌ی فعلی قطعاً نیازمند استراحت و تجدیدقوا بوده که فضای سبز بهترین مکان برای تجدیدقوای روحی و جسمی به شمار می‌آید. (حبیبی،۱۳۹۲، ص ۱۴۹)

درکل برای طراحی پارک‌های شهری باید به نکاتی توجه نمود که احتمال رفتارهای تخریبگری را کاهش دهد. از

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

جمله طراحی مبلمان پارک‌ها است که باید راحتی، دوام، سادگی فرم، سادگی اجزاء، سهولت نگهداری و مقاومت در برابر خرابکاری‌های احتمالی موردتوجه قرار گیرد. (صالحی، روندی و هدایتی، ۱۳۹۱، ص ۵۷)

همچنین در طراحی پارک باید نکات زیر موردتوجه قرار گیرد:

۱- ادراک و احساس ایمنی ناشی از محیط پارک
۲- تناسب طراحی و کاربر به سبب عملکرد بهینه فضا
۳- طراحی اصولی، خوانا و روشن و تصور و دید روشن کاربر نسبت به ساختار اصلی پارک
۴- دکه‌های نگهبانی و پارکبان‌ها برای مراقبت و کنترل پارک‌ها
۵- استفاده از روشنایی برای افزایش دید عمومی (با ایجاد نور کافی و در معرض دید بودن امکان تخریبگری کاهش می‌یابد.)
۶- میزان دید افراد و گسترش مکان‌های عمومی و محل‌های تجمع افراد که موجب دیدن و دیده شدن می‌شود و افراد را از انجام خرابکاری باز می‌دارد.
۷- دسترسی که مسیرها خوانا باشد و از پیچیدگی کمتری برخوردار باشند تا به سهولت دیده و ناظر باشند. (صالحی، روندی و هدایتی، ۱۳۹۱، ص ۱۴۷-۱۴۵)

علاوه بر رعایت نکات فوق در طراحی پارک‌ها، می‌بایست هنگام بهره‌برداری از آن‌ها نیز نکاتی را برای کاهش رفتارهای تخریبگری موردتوجه قرار داد؛ از جمله:

۱- نگهداری و مراقبت دائمی از فضاهای سبز و پارک‌ها
۲- **پشتیبانی و حمایت از فعالیت‌های موجود در پارک:** در واقع حضور دائمی دکه‌ها و کاربری‌های خدماتی چون سرویس بهداشتی موجب افزایش نظارت بر این مکان‌ها می‌شود و این احساس در دسترس بودن امکان برخورد رفتارهای وندالیستی به عنوان یک رفتار نابهنجار را کاهش می‌دهد. (صالحی، روندی و هدایتی،۱۳۹۱، ص ۱۵۰-۱۴۹). البته در این پارک‌ها یا حتی فضاهای سبز هرچند کوچک می‌توان دستگاه‌هایی با امکان تخلیه انرژی برای افراد را فراهم آورد که در بسیاری کشورهای با محیط شهری شلوغ از این دستگاه‌ها استفاده می‌شود که فرد می‌تواند انرژی خود را تخلیه نماید؛ که البته طراحی این دستگاه‌ها نیز می‌بایست به‌صورت پکیج و حتی به‌صورت پرداخت سکه‌ای برای استفاده از آن باشد تا خود مورد تخریب قرار نگیرد.
۳- **گفتمان شهری:** این مورد نیز جهت ایجاد حس همدردی با شهروندان است و ایجاد اطمینان خاطر در آن‌ها برای اینکه بگوییم شما تنها نیستید؛ لذا با نصب تابلوها و بیلبوردهایی می‌توان با آن‌ها صحبت کرد و به درک و شعور آن‌ها احترام گذاشت. طراحی این تابلوها نیز خود دارای نکاتی است که باید موردتوجه قرار بگیرد. اول اینکه متناسب با محل استفاده باشد؛ قطعاً تابلویی که در پارک زده می‌شود با تابلویی که در یک خیابان نصب می‌شود به لحاظ فونت و گرافیک کار مشابه به هم نیستند. دوم اینکه مخاطب در نظر گرفته شود و مناسب با رده سنی او با اون صحبت شود. سوم اینکه تابلوها بایستی حاوی پیامی باشد که علاوه بر ایجاد همدردی و با رعایت احترام و صمیمیت لازم، معیارهای اخلاقی، ارزشی و مذهبی عامه مردم را در نظر بگیرند و از این جهت رفتار بهنجار شهروندان استفاده شود. لذا همیشه پیشگیری بهتر از درمان است و اگر زمینه‌ی گفتمان را با شهروندان فراهم نماییم و نیز اعتماد آن‌ها را جلب کنیم، می‌توان به کاهش تخریبگری کمک کرد.

در این مورد نکته بسیار مهمی مطرح می‌شود و آن گفتمان و درک و دیدن و شنیدن شهروندان است. غالباً افراد با دیده شدن و توجه به آن‌ها به آرامش بیشتری می‌رسد و رفتارهای متناسب با هنجارهای جامعه در آن‌ها به حداکثر می‌رسد. لذا در این مورد اگر تابلویی برای ارائه هست، تابلویی هم برای اظهارنظر شهروندان باشد و به این حرف‌ها ارزش و احترام قائل شود. بعضاً کارگروه‌هایی برای حمایت از این صحبت‌ها تشکیل شود و بدین ترتیب از طریق یک تعامل مثبت با شهروندان به بهبود کیفیت محیط زندگی شهری کمک شود. البته این موضوع نیز باید همه‌جانبه بررسی شود و به شرایط و محیط‌های مورد استفاده کاربران با خرده‌فرهنگ‌ها و آداب رایج در آن بستگی دارد.

از جمله استفاده‌های مثبتی که می‌شود از این امر در جهت کاهش رفتارهای وندالیستی کرد. موضوع مورد بحث در حوزه‌ی تخریبگری با دیوارنویسی است. در این مورد می‌توان دیوارهایی در سطح شهر و یا فضاهای سبز و پارک برای بهره‌گیری از استعدادهای این افراد استفاده نمود.

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

شکل ۳- جشنواره نقاشی کودکان، بوستان رازی تهران (مأخذ: YJC.ir)

شکل ۴- دیوارنگاره‌ای در شهر تهران (مأخذ: نگارنده)

البته موضوع دیوارنویسی یا گرافیتی موضوع جدیدی نیست و سالیان متمادی در باب آن در کشورهای مختلف به بحث و گفتگو پرداخته شده است و همیشه باب آن باز است که این یک هنر است یا یک ضد هنر. البته در این باره بنکسی که خود از دیوارنویسان بود و در رسانه‌ها فعالیت می‌کرد، سعی در نشان دادن این هنر به عموم مردم کرد و آن را به عنوان هنر آزادانه‌ای معرفی کرد که افراد در سطح شهر بر روی دیوارها یا زمین پیاده می‌کنند. به نظر بنکسی این افراد موجب سرزندگی فضای شهری می‌شوند. البته در این مورد برخوردهای سلیقه‌ای نیز مطرح می‌شود که با اشاره به نمونه‌ای که فرد کافه‌چی از پاک شدن دیوار نگاشته‌های روی دیوار کافه‌اش شکایت کرد؛ یعنی همان‌قدر که افراد حاضر در ارگان‌ها سعی در پاک کردن این دیوار نگاشته‌ها دارند، برخی نیز با حفظ آن می‌خواهند خاطره‌شان حفظ شود. البته این رویکرد به قوت خود ادامه می‌داد تا زمانی که تئوری پنجره‌های شکسته توسط جیمز کیوویلسون و جرج کلینگ (جرم‌شناس ۱۹۸۰) مطرح شد.

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

شکل ۵- هنر خیابانی در شهر تهران (مأخذ: Faradeed.ir)

مطابق این نظریه، جرم پیامد اجتناب‌ناپذیر اختلال است. اگر پنجره ساختمانی بشکند و تعمیر نشود، افرادی که از آن محل عبور می‌کنند، می‌پندارند که هیچ‌کس به بنا اهمیت نمی‌دهد و متعاقباً پنجره‌های بیشتری می‌شکنند. دیوار نگاشته‌ها ظاهر می‌شوند و زباله‌ها روی‌هم انباشته می‌شوند. به احتمال زیاد وقوع جرم‌های بزرگ و سنگین هم وقتی بیشتر می‌شود که بی‌اعتنایی در جامعه مشهود شود. پیوند مستقیمی بین خرابکاری و خشونت خیابانی و افول کل جامعه وجود دارد که به عقیده بنکسی این نظریه پایه روند ننگین پاکسازی جرایم شهر نیویورک و تحمل صفر درصدی دیوارنگاشته‌ها در آغاز قرن ۱۹ بود. (بنکسی به نقل از فرامزی، ۱۳۸۹، ص ۱۳۶)

آنچه که مطرح شد نظرات شخصی دیوار نگاران بود؛ ولی تحلیل‌هایی نیز در این مورد توسط جونز استال صورت گرفته که ما را در روند استفاده مناسب از این اثر به‌عنوان رفتار تخریبگری محیط یاری می‌نماید. ابتدا به بیان ویژگی‌های این هنر خیابانی از دیدگاه استال می‌پردازیم که به شرح ذیل می‌باشد:

۱- هنری سرکش و متمرد که جایگاه آن در خیابان است.

۲- هدف اولیه آن واقعاً خلق هنر نیست.

۳- تمرکز آن‌ها بر تصاویر و پیام‌هایی است که در وهله اول درباره خودشان است.

۴- هنر جوانان است.

۵- هنری غیررسمی که نشانه‌های خود را از هنر کهن و رسمی گرفته و با آن وارد گفتگوی خلاق می‌شوند. (همان، ص ۷)

۶- دیوارنگارها محیط خود را با تفسیرهای شخصی خود شکل می‌دهند. (همان، ص ۱۲)

بنابراین گرافیتی به معنای قرار دادن علامت شخصی روی دیوار و علنی کردن آن است. (جونز استال به نقل از هزارخانی، ۱۳۸۹، ص ۶) گرافیتی ابزاری برای بیان، شنیده شدن فوری، بدون اجازه و بدون نیاز به تعریف واضح یا اجماع از پیش شکل گرفته است. هنر خیابانی دارای ابعاد سیاسی و زیر سؤال بردن رفتار عمومی است که در آن آزادی بیان و مداخله در امور وجود دارد. همچنین آن‌ها خواهان دریافت احترام هستند. البته برخی به برپایی گالری‌هایی در بعضی کشورها اقدام کرده‌اند که این آثار در معرض دید و فروش قرار می‌دهند؛ ولی خواسته اصلی آن‌ها عدم خشونت با این آثار است؛ زیرا این آثار به ذات خود دارای کارکرد ارتباطی با محیط اطراف خود هستند و بعضاً صدای اعتراض، انتقاد و یا توجه شهروندان را روی دیوارهای شهر فریاد می‌زنند؛ بنابراین بهتر است از این هنر (چون در سنین نوجوانان و جوانان بیشتر است) در جهت مثبت بهره برد. حتی می‌توان به آموزش این هنر پرداخت و آن را هدفمند کرد. جونز استال معتقد است:

«هنر خیابانی به‌عنوان موضوع آموزشی این پتانسیل را دارد که مدرسه به‌مثابه محیط خصمانه با مفهوم مثبت‌تری جایگزین کند و دانش آموزان را تشویق نماید که مدرسه را به‌منزله محیطی که می‌تواند مهر خلاقیت خود را بر آن بهتر بشناسند. هرچند پذیرش این پروژه‌های هنری توسط دنیای بیرونی برای موفقیت آن‌ها حیاتی است؛ زیرا فعالیت‌هایی که اساساً غیرقانونی تلقی می‌شوند به‌طور اجتناب‌ناپذیری به جنجال منجر می‌شوند؛ بنابراین قبل از آن باید با والدین و مسئولان هماهنگ شود تا محدوده‌ای برای توسعه فردی به دانش آموزان داده شود و مدرسه به عنوان محیطی مثبت تثبیت شود. هنر خیابانی باید به‌طور دوره‌ای با هر نسل جدید تکرار شود. رقابت بین گروه‌های سنی مختلف را می‌توان به رقابت پرثمر هدایت کرد و پذیرش و احترام متقابل را مورد تشویق قرار داد که پیشرفت فردی از محیط مدرسه به جامعه را تسهیل می‌کند.» (همان، ص ۲۱۱)

بنابراین از گرافیتی می‌توان به چندگونه استفاده تعاملی و مثبت نمود:

۱- نوجوانان که به آن‌ها آموزش داده شود و در خود محیط آموزشی امکان دیوارنگاری وجود داشته باشد؛

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

یعنی برخی جداره‌ها را به این افراد اختصاص دهند.

۲- در محیط‌های تفریحی نظیر پارک‌ها دیوارهایی به همین عنوان برای دیوارنگاری در نظر گرفته شود.

۳- در دیوارها و فضاهایی که احتمال می‌رود دیوارنگاری شود (که به‌خودی‌خود نمی‌بایست تمام شهر را دیوارنگاری کرد و باید اثرات سوء آن را نیز در نظر داشت) با نصب تابلوهایی با افراد وارد گفتمان شویم و به آن‌ها بفهمانیم که آن‌ها را درک می‌کنیم؛ بنابراین محلی را برای دیوارنگاری برای آن‌ها در نظر گرفته‌ایم و آن‌ها را به آن محل هدایت کنیم. لذا به این طریق یا تهدیدها را به فرصت‌ها بدل می‌کنیم تا به نحوی به تخلیه انرژی شهروندان کمک کنیم. به صورتی که در محیط جامعه هم این موضوع همه‌گیر نشود و افراد با این روحیه در محل‌هایی خاص به ارائه آثار خود بپردازند و سایر شهروندان نیز از وجود محیطی مناسب و تمیز شهری احساس امنیت و آرامش کنند.

شکل ۶- ایستگاه نقاشی دیواری کودکان، سنندج (مأخذ: Google.com)

۳- نتیجه‌گیری

وندالیسم به عنوان روحیه تخریبگری در جامعه ناشی از عوامل مختلف اجتماعی، کالبدی، روانی و زیست‌محیطی می‌باشد که با تأمل در آن می‌بایست آن را کنترل کرد. در این زمینه هر قشر وظیفه خود را باید به درستی ایفا کند. در وهله اول، مسئولان کشوری هستند که با اعتماد به مردم و افزایش عدالت و حفظ هنجارها و ارزش‌های جامعه به افزایش بار رضایتی افراد از جامعه کمک می‌کنند. همچنین می‌بایست با طراحی‌های اصولی و مناسب زمینه امنیت خاطر شهروندان را فراهم آوریم و محیطی امن و حتی‌الامکان عاری از تنش‌های محیطی و کالبدی را ایجاد نماییم. در وهله دوم، پس از ایجاد جامعه‌ای سالم در ابعاد مختلف به دنبال افرادی که رفتارهای تخریبگری از خودشان نشان می‌دهند باشیم؛ که در این مورد می‌توان با در نظر گرفتن کنترل‌های اجتماعی از طریق اقشار و ارگان‌ها یا مردم بین عمل تخریبگری و مجازات ارتباط ذاتی برقرار کرد و فرد مجازاتش را بلافاصله بعد از عمل تخریبگری‌اش ببیند. همچنین می‌توان از برخی از این رفتارهای نابهنجار که در خود استعدادی نهفته دارند در راستای افزایش و بهبود عملکردی آن‌ها استفاده نمود؛ که در این مورد نیز بحث گرافیتی مطرح می‌شود که با توجه به جایگاه این هنر غیررسمی در طول ادوار مختلف و سرزنده بودن بحث در باب آن، پس از گذشت این دوران می‌توان از آن در جهت شکوفایی استعداد جوانان و نیز زمینه ارتباط مردم و مسئولان را فراهم آورد و در محیط‌هایی خاص به ارائه آن پرداخت که موجب آثار منفی و بروز اغتشاشات بصری در اذهان عمومی مردم از محیط شهری شود.

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

شکل ۷- نقاشی دیواری خلاقانه در تهران (مأخذ: Google.com)

منابع

- استال، جونز (۱۳۸۹)، هنرخیابانی، ترجمه سامان هزارخانی، تهران، نشر فخراکیا.
- انصاری، مجتبی (۱۳۹۶)، ارائه وندالیسم، درس روانشناسی محیط، ترم یک کارشناسی ارشد معماری اسلامی، دانشگاه امام رضا(ع).
- بنکسی (۱۳۸۹)، بنکسی: دیوار و گرافیتی(اثر هنری)، ترجمه ساناز فرامرزی، تهران، نشر آبان.
- پاکزاد، ویدا (۱۳۹۴)، فرهنگخواه، متین. وندالیسم و ارزش‌های بصری شهر سالم.
- حبیبی، میترا (۱۳۹۲)، راهنمای طراحی منظر در شهر، تهران، نشر دانشگاه هنر.
- خدابخشی، وندالیسم و تأثیرات آن در فضای شهری، پژوهشکده شهرسازی و معماری سپیدار، ۱۳۹۲.
- دغاقله، عقیل، کلهر، سمیرا (۱۳۸۹)، آسیب‌های شهری در تهران (وندالیسم، دختران فراری، زنان سرپرست خانوار و تکدی گری)، نشر تهران جامعه شناسان.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)، آنومی یا آشفتگی اجتماعی، تهران، سروش (انتشارات صداوسیما).
- سیدی، هومن (۱۳۹۲)، فیلم سیزده، محصول شرکت سینمایی فدک فیلم، هولدینگ سورینت کیش و امیرجعفری.
- صالحی، اسماعیل. دینارونده‌ی، مرتضی. هدایتی، امیر (۱۳۹۱)، اصول و ضوابط طراحی پارک‌های شهری، انتشارات سیمای دانش و آذر.
- فاطمی، مهدی (۱۳۸۷)، وندالیسم چیست؟ نشریه اینترنتی معماری منظر.
- محسنی تبریزی، علیرضا، (۱۳۸۳)، وندالیسم، تهران، انتشارات آن.
- مزدک، انوشه (۱۳۹۰)، چکیده مقالات وندالیسم، نشر سازمان میراث فرهنگی صنایع‌دستی و گردشگری.

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]

Design and Wall Art in Interactive Collaboration with Urban Vandalism

Mahdieh Amiriabadi Farahani[1*]

Received: 2024/07/03 Accepted: 2024/07/07 Available Online: 2024/09/22

Abstract

When societal instability arises due to citizens' dissatisfaction, the first concern that comes to mind is the danger posed by legal violations and individual aggression. Currently, with the existing societal structure and the challenges of urban life, public policies must focus on addressing vandalism and aggression exhibited by individuals, particularly in urban public spaces. This research highlights the role of urban policies in countering the daily struggles of urban living and the available opportunities in the urban environment. One visible manifestation of such aggression can be observed in urban walls, where young people and teenagers often vent their energy by drawing graffiti and writing on walls. If public policies do not pay attention to this issue, these behaviors may intensify and become unmanageable. Therefore, it is essential to manage this phenomenon through appropriate measures by creating recreational spaces, promoting suitable entertainment, and using public spaces to channel youthful energy effectively, thereby improving public welfare. This study examines societal tendencies and hidden potentials in individuals, focusing on the artistic and behavioral aspects of vandalism. It aims to harmonize these tendencies with urban environments by adopting a serious approach to designing urban spaces. By integrating art and behavioral patterns, this research proposes solutions for creating appropriate environments for citizens while fostering urban aesthetics and preventing the escalation of urban vandalism.

Keywords: Vandalism, Graffiti, Urban Environment, Urban Art.

No. 91 / Autumn 2024
55-65

1- Master's Graduate, Faculty of Art and Architecture, Imam Reza International University, Mashhad, Iran.

* Corresponding Author: Mafarahani7@gmail.com

[Downloaded from mail.journalabadi.ir on 2026-09-18]